

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Contractu Et Sacramento Matrimonii

Bosco, Jean a

Lovanii, 1678

Concl. XV. Testes in Matrimonio non debent esse omni exceptione
Majores. Satis est, si habeant usum rationis. Oportet sint duo, præter
Parochum, physicè simul cum eo præsentés.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73432)

De testibus autem, qui alioquin ex iustitia non debent, non ita facile affirmaverim, per vim posse cogi; tamen si ex alio capite, ex virtute scilicet misericordiae, aut charitatis proximi tenentur, non videtur saltem peccatum grave, si per vim aliquam cogantur assistere, quae non sit maximi momenti; sicut non esset peccatum grave, etiam supposita opinione, quod graviter indigenti debetur non ex iustitia, sed ex misericordia eleemosyna, illum, qui eam negat, aliquam ratione cogere ad illam dandam, vel per vim aliquam extorquere. Hucusque Dicastillo.

991. Sed vellem ego scire, quae sit ista ratio, qua cogere liceat; & quae illa vis, per quam tali casu licitum sit eleemosynam extorquere. An forte importunae preces?

992. Praeterea, dicit aliquis, obstare videtur huic doctrinae, quod tradit Lessius de Iustitia & iure lib. 2. c. 11. Si res tua (inquit ille) extet apud alterum in sua specie (v. g. equus, vestis, torques &c.) & non possis eam aliter recuperare ob Reipublicae perturbationem, non est improbabile, posse te domum ingredi, & eam auferre. Et si ille velit impedire, possis te etiam armis tueri; habes enim jus recuperandi rem tuam. Neque hic videtur proprie aggressio, sed defensio. Si tamen res non extet; sed ille tantum sit debitor tuus, non potes hoc modo illam vindicare, quia tu non es dominus rei illius, sed ipse: unde habet jus tibi resistendi, si eam vi auferre nitaris, & tu conseris aggressor, non ille; quia ipse non detinet rem tuam, sed tu invadis rem ipsius. Haec ille.

Cum ergo assistentia Parochi non sit tua, sed ipsius Parochi, quamvis tu ad illam habeas jus iustitiae, videtur quod non posses eam vi auferre.

993. Respondeo: totum verum esse, nisi sit extrema vel gravis necessitas, in qua secundum Lessium ibidem dub. 12. licet auferre rem alterius sic necessariam, etiam vi, quoties alia ratione non potest obtineri. Jam autem supponit Dicastillo, assistentiam illam esse extremam, vel saltem graviter necessariam. Communis itaque doctrina intelligenda est de casu communiter occurrente, in quo neque est gravis, neque extrema necessitas, sed potius ex iusta causa Parochus renuit assistere, uti & testes.

Atque hic sit finis praesentis Conclusionis; eo solo notato, quod aliqui doceant apud Dianam part. 8. tract. 7. resol. 68. non sufficere ut Parochus & testes audiant contrahentes; sed necessarium esse, ut eos videant. Ita Franciscus Molinus de Rit. nupt. lib. 2. differ. 11. num. 120. & post illum August. Barbosa de Potest. Episc. part. 2. allegat. 32. n. 86. ubi sic ait: Inferitur, praesentiam Parochi in Matrimonio ita requiri, ut nedum intel-

ligere oporteat, cum quid agitur, sed ut videat: nam insufficientis erit, si contrahentes Matrimonium a tergo essent alicujus parietis, vel ubi Parochus infirmitate seu alio casu caecus effectus esset, & non videret; quia idem Parochi praesentia requiritur, ut ea tot mala & scandala, quae indies oriebantur ex clandestino Matrimonio, cessarent.

Atque idem licet caecus retineat dignitatem, l. Qui furore, ff. de Stat. homin. l. Caecus, ff. de Judiciis; licet etiam possit testificari de his, quae ante caecitatem vidit, ubi notas contrahentium voces audivit; in his autem, in quibus facile decipi posset, non integer testis est, quo in casu multum iudicis arbitrio tribuendum est. Hucusque Barbosa.

Sed ego (inquit Diana) contrariae sententiae adhaereo, quam tuetur Sanchez de Matr. lib. 3. disp. 39. n. 3. Gutierrez, Fillucius, Rebellus, Fernandez, Basil. Pontius, quibus omnibus adde Sacram Rotam Decret. 634. n. 4. apud Burattum, & ibi doctum & amicissimum Ferentillum lit. A. ubi docet, non esse necessarium, testes videre partes contrahentes; sed sufficere, illos verba contractus, etiam intermediam cortinam vel pariete audire, quando habent notam vocem contrahentium.

Ad id autem, quod asserit amicissimus Barbosa, Respondeo; quod licet caecus regulariter repellatur a testimonio in iis, quae caecitatis tempus concernunt, & sit communis Canonistarum & Legistarum sententia, quod solus auditus in testibus non sufficit, sed requiritur praesentia & visus; nihilominus haec communis sententia seu regula limitatur, ut non procedat in his, quae non visu percipiuntur, sed auditu, de quibus caecus potest esse legitimus testis, dummodo loquentium voces habeat notas; unde potest testificari super verbis stipularionis, & contractus, a contrahentibus prolatis, si modo vocem loquentis notam & probe cognitam habeat. Ita Diana cum Aliis, quos citat.

Quibus me annuera; eo maxime pensato, quod in multis non valeat argumentum ab aliis testibus, ad hos testes Matrimoniales, ut patebit ex sequenti Conclus. quae talis est:

CONCLUSIO XV.

Testes in Matrimonio non debent esse omni exceptione Majores. Satis est, si habeant usum rationis. Oportet sint duo, praeter Parochum, physice simul cum eo praesentes.

Incipio ab ultima parte: Oportet sint duo &c. quae a nemine, quod sciam, negatur; & non indiget alia probatione, quam verbis

X x x 3 Triden-

594. Oppositum docet Sanchez, cum aliis, quos sequitur Diana.

Resp. ad arg. Barbosa.

Auctor sequitur sententiam Sanchez.

595. Probatur ut prima pars

Conclus. ex Trident.

Tridentini: Qui aliter, quam præsente Parocho &c. & duobus vel tribus testibus Matrimonium contrahere attentabunt &c. Ubi conjunctio: Et, in primis significat, præter Parochum, necessarios esse duos vel tres testes; quippe conjungit eos Parocho, tanquam omnino ab eo distinctos, sive ut personas diversi generis; jam autem, ut docet Felinus cap. Ex litteris, n. 10. de Probat. vers. Modò adverte, quando statutum aliquod requirit ad certum actum duo personarum genera, persona unius generis, non potest utriusque vicem gerere.

Occurritur objectioni.

Nec dixeris: Tridentinum non requirit Parochum, nisi ut testem, uti audivimus Conclus. præcedenti; quippe hoc intelligendum est de teste qualificato, sive habente dignitatem Parochi, per quam satis distinguitur ab aliis testibus, in quibus talis dignitas non requiritur.

596. Testes debent esse simul præsentes cum Parocho.

Insuper ly Et, significat, Concilium requirere præsentiam Parochi & testium copulativè; unde non sufficeret, si successivè coram illis contrahentes explicarent consensum, ut modò coram solo Parocho, & postea coram testibus absque Parocho. Nam quæro: equando tali casu contrahitur Matrimonium? An fortè dum exprimitur consensus coram Parocho solo? An putas, quia dum exprimitur coram testibus? Una expressio consensus sufficit ad perfectum Matrimonium, si reliqua adsint. Et certum est, non adesse reliqua, quando coram solo Parocho exprimitur; ergo tunc non contrahitur Matrimonium; nam antequam expriment coram testibus, procul dubio possunt resiliire, & nolle Matrimonium contrahere; quia jam nolunt suum consensum coram testibus exprimere.

Si dicas: contrahitur Matrimonium, quando postea coram testibus expriment suum consensum, jam enim adsunt omnia requisita; quippe expressus fuit consensus coram Parocho & testibus. Respondeo: expressus fuit consensus imperfectus, concedo; perfectus, nego. Veluti si vir exprimeret suum consensum coram Parocho, & mulier coram testibus, censes, quia Matrimonium valeret? Scio; quòd non censeas. Quamquam enim consensus Matrimonialis expressus fuerit coram Parocho & testibus; equidem imperfectus solum, quod non sufficit.

597. Probatio.

Ergo similiter in casu nostro, quamvis unus consensus viri ac mulieris expressus fuerit coram Parocho, & alter consensus coram testibus; neuter tamen se solo erat sufficiens ad contrahendum Matrimonium; sed uterque necessarius; porro uterque non fuit expressus coram Parocho & testibus, sed unus coram Parocho solo, alter autem coram solis testibus: ergo tali casu attentatur con-

tractus Matrimonii aliter, quam præsentibus Parocho & testibus; ac proinde tale Matrimonium non valet. Oportet ergo, ut sint Parochus & testes interit Matrimonio, quæ non tantum moraliter, sed physicè præsentia hæc præsentia Parochi & testium desideratur; ut plene constare possit Ecclesie de Matrimonio; at non plene constat, nisi sint interit physicè Parochus & testes; cum alioquin testes singulares, qui non plene probant.

Porro quòd debeant adesse duo testes, quid constat ex illo verbo: Duobus vel tribus duo sufficiant, significat particulatim: vel, ibi: vel tribus. Nam ad veritatem conjunctivæ, sufficit veritas alterius partium, qui contrahit coram duobus, vel tribus potest contrahere coram duobus vel tribus.

Sed nunquid hi duo vel tres debent esse omni exceptione majores? Negat Concilium, & affirmat satis esse, si habeant interit, ita ut intelligant id, quod matrimonium agit. Illum usum esse necessarium præcedenti; nam quæ ratio testium, quædem quoad hoc est ratio testium. Itaque quæstio est, an ille usus sufficiat.

Oportet (inquit Covar. to. 1. de Matrim. part. 2. c. 8. §. 12. n. 16. in fine) juxta cautum esse circa probationes Matrimonii, cum sit hæc res gravissima, & de Matrimonio judicio ac discretionem paranda. Non enim quibuslibet in hoc negotio danda fides est, sed his tantum, qui sint omni exceptione majores, ut inquit Rom. Pontifex in cap. 7. de Confanguinitate, ubi loquitur de dignitate veritate, si per testes compellat omni exceptione majores inquiri, quid primus vir superstitem quarto gravè consanguinitatis matrimonio, non differas divoritium sententiam pro consanguinitate. Ubi Gloss. verb. Majoris: Illi, inquit, possunt aliquà exceptione.

Ex quo deducitur (inquit Covar. to. 1. de Matrim. part. 2. c. 8. §. 18.) non esse testem omni exceptione majorem, seu omni suspitione carentem, sed jus fides non tantum ex objectis probatur, sed & diminuitur, cujusque veritas discrimen & magnam dubitationem movetur: optimus textus in cap. Licitè canonicè Probat. ubi in causa ardua non admittitur testis, cujus fides aliqua ex parte dubitatur. Hæc ille, cum Aliis quos citat.

Et aliquibus interjectis n. 19. sic ait: Igitur ex his judex magna prudentia ex præcepto legis, quandoque ex æquo & bono tribuam in Matrimoniali quæstione, quæ testes adhibere debeat. Nam in hac conjugii causa ita integros testes ac in criminalibus exigi, asserit Alexand. in Consil. 144. in præfatione ac copiosè Deci. Consil. 133. & Consil. 363. & Consil. 363. ex quibus plura colligi possunt.

B O S
Sacramentum
Matrimonii

sunt, quæ iudex pendere debet in probatione Matrimonii, ex quibus proprium arbitrium instruet, ut eo sic instructo, decernat, qui testes sint omni exceptione maiores: si quidem ejus arbitrio hoc relinquitur. Hæc ille.

601. Quem propterea Sanchez lib. 3. disp. 41. n. 4. citat pro sententia opposita nostræ Conclusioni. Ipse autem n. 5. nobiscum docet tanquam verus, ad Matrimonii valorem sufficere quoscumque testes, habentes usum rationis, nec desiderari, ut habeant qualitates jure requisitas, ut in aliis negotiis habiles ac legitimi testes censeantur. Quare, inquit, sufficit, licet sint infames, excommunicati, parentes, consanguinei, servi, familiares, feminae, immo & infideles.

602. Probatur 1. quia, quàmvis aliàs testes sint illegitimi & inhabiles, faciunt sufficientem fidem, nec repelluntur, quando sunt instrumentarii, hoc est, apposti instrumento ex communi contrahentium consensu, ut tradunt Gloss. Authent. de Testibus cap. 4. verb. Et supplicis, Baldus l. Parentes, n. 1. verb. Vel de latius, C. de Testibus, & Alii. Sed testes in Matrimonio adhibentur communi consensu contrahentium; ergo sufficiant quicumque. Præsertim cum in libro Parochi describendum sit Matrimonium cum nominibus testium, ut præcipitur in Trident. eod. cap. 1. Hæc ille.

Subscribo ego verba Gloss. Innuit, quòd etiam non fide dignus, ex quo est rogatus, creditur ei sine tormentis, aliàs non, ut sup. eod. §. Et licet, & §. Si verò ignoti. Ubi verb. Rogatus, sic ait alia Gloss. Rogatio testis ab utraque parte, non potest infamia opponi: licet alias vilissimi & non fide digni testimonium non probet. Vide Baldum in c. In nomine, extra de Testibus, n. 3.

Jam autem, secundum Sanchium ibidem n. 7. minus verum est, quòd docet Gloss. cap. Testes, verb. Audiverunt, 3. q. 9. exigi in Matrimonio, testes esse rogatos. Ergo saltem in casu, quo testes non forent rogati, priores Glossæ non sunt ad propositum; nisi dixeris, per rogationem intelligi consensum utriusque partis.

603. Probatur 2. quia testes inhabiles admittuntur, quando concurrunt cum alio habili & fide digno; tunc enim habilitas unius supplet inhabilitatem alterius, & maxime si alter ex testibus sit Parochus, cujus auctoritati multum tribuitur in jure, ut constat ex cap. Cum esses, de Testamentis, ubi, non obstante consuetudine antiqua civitatis Hostiensis, ut non valeret testamentum absque quinque testibus, definitur valere, si in præsentia Parochi & duorum testium fiat, ibi: Et testamenta, quæ Parochiani coram Presbytero suo, & tribus vel duobus aliis personis idoneis, in extrema secretis voluntate, firma decernimus per-

manere. Ergo cum Matrimonio debeat necessariò interesse Parochus, aut alius Sacerdos de ejus licentia, ejus auctoritas supplebit vitium; quod alii duo testes patiuntur; ac proinde valebit Matrimonium, qualecumque illi sint.

Sed contra, dicit aliquis; in testamento auctoritas Parochi non supplet defectum testamentum; nam præter Parochum, d. c. Cum esses, requiruntur duæ vel tres personæ idoneæ, ut patet ex verbis allegatis; ergo nec supplebit in Matrimonio.

604. Objeitio. Respondeo neg. Conf. Ratio est, diversa dispositio juris; nam d. cap. Cum esses, expressè requirit personam idoneam; at verò Trident. tantum exprimit Parochum, & duos vel tres testes; signum utique, nullam qualitatem in testibus exigere, præter eam, quæ jure naturæ est necessaria, ut testimonium perhibere possint; nempe ut rationis usum habeant. Et hoc maxime habet verum, inquit Sanchez sup. cum Decretum hoc, juris naturalis & Ecclesiastici antiqui correctorium sit, juxta quod valida erant Matrimonia clandestina, atque ita restringendum est, ut de quibuscumque testibus loquatur.

605. Solvitur alia objeitio. Nec obstat: quòd etiam Parochus possit esse valde suspectus, ita ut merito non foret ei fides adhibenda: nam lex (inquit Sanchez sup.) non potest respicere omnes casus particulares, sed frequentiores; ut optime dixit Jurisconsultus l. Nam ad ea, juncta l. sequenti ff. de Legibus ibi: Nam ad ea potius debet aptari jus, quæ & frequenter & facile, quam ad ea, quæ perrarò eveniunt: quoniam, ut ait Theophrastus, quæ semel aut bis accidunt, contemunt Legislatores.

Ergo cum rarissime accidat, Parochum & ambos testes ita suspectos esse, calum hunc contemplit Trident. attendens ad id, quòd frequenter evenit, ut Parochi fides & auctoritas, vitium aliorum testium suppleat. Accedit: quòd Parochus aut alius Sacerdos satis autorizari censeantur officio ipso Parochiali, aut dignitate Sacerdotali, & congruè deputatione, juxta præscriptum Ecclesiæ.

606. Probatur 3. quia etiam jure antiquo, licet ad dissolvendum Matrimonium, exigerentur testes omni exceptione majores, cap. 1. de Consanguinit. ibi: Inquisitò verò diligentius veritate, si per testes circumspectos omni exceptione majores &c. verum ad illud esse contractum probandum, non desiderabantur, ut multis citatis docet Mascardus de Probat. Conclus. 1023. n. 13.

Et estò ad id probandum tales testes pererentur, ut videtur docere Covar. sup. citatus, id posset procedere, ubi non exigeretur Parochi testimonium, supplens aliorum vitium, nec testes essent communi contrahentium consensu adhibiti; jam autem jure novo Tri-

604. Objeitio.

Solvitur.

605. Solvitur alia objeitio.

606. Probatur 3.

Tri-

Trident. exigitur Parochi testimonium, & testes adhibentur communi contrahentium consensu; quod non est verisimile, Concilium tales testes exigere, maximè cum ejus Decretum sit irritans, ubi Decretum juris antiqui tantum erat prohibens. Cum ergo rigidius sit Decretum Tridentini, & in Matrimonii damnum, strictius videtur intelligendum.

607. *Quarta probatio.*
C. 5. de Hæreticis in 6.
Probatur quartò; quia in causa favorabili admittuntur testes, aliàs inhabiles; ut ob fidei favorem, de Hæreticis in 6. c. 5. in principio: *In fidei favorem concedimus, ut in negotio inquisitionis hæreticæ pravitatis, excommunicati, & participes vel socii criminis ad testimonium admittantur.* Ubi Gloss. verb. *Excommunicati: Tales aliàs non admittuntur.*

C. 8. cod.
Et c. 8. §. *Licet*, ubi testis in causa hæresis falsum deponens, licet perjurus sit, probat, dicendo contrarium; dum tamen ex indicia constet, dictum non corruptionem, sed veritatem continere. Sic autem incipit hic §. *Licet vero perjuri à testimonio, etiam post penitentiam repellantur: si tamen &c.* At causa Matrimonii est valde favorabilis, ut habetur cap. fin. de Sent. & re judicata, ibi: *Nisi in causa favorabili, putà Matrimonio.*

608. *Femina admittitur ad testificandū in causa Matrimonii.* c. 22. de Testib.
Et ideo ad testificandum in eo admittuntur foeminae, cap. *Sup. eo*, ubi ad dictum solius matris, de impedimento deponentis, impeditur Matrimonium ibi: *Respondemus, quòd si non est firmatum Matrimonium inter eos, matre asseverante, ipsos esse consanguineos, non debent conjugari.*

Item consanguineus, c. 3. Qui Matr.
Admittuntur etiam consanguinei cap. *Videtur*, Qui Matr. accus. pos. ibi: *Quod parentes, fratres & cognati utriusque sexus, in testificatione suorum, ad Matrimonium conjungendum, vel dirimendum, admittantur, tam antiquà consuetudine, quàm legibus approbatur.* Ergo in Matrimonio ad ejus valorem sufficient quicumque testes.

609. *Probatur §. 1.*
Probatur quintò: quia domi fieri solita, possunt per testes inhabiles probari, ut per familiares; servos, qui aliàs inhabiles sunt; ut docet cum aliis Malcardus de Probat. Conclus. 1365. n. 1. & 2. Sed Matrimonium communiter solet domi iniri: ergo sat sunt testes aliàs inhabiles.

Contrà ex Rit. Rom.
Sed contrà facit: quòd saltem in his partibus Matrimonium solet contrahi in Ecclesia, juxta Rit. Rom. de hoc Sacramento ibi: *Matrimonia in Ecclesia maximè celebrari decet.* Interim domi posse celebrari satis significat Rit. statim subjungendo: *Sed si domi celebratum fuerit præsentè Parocho & testibus &c.*

610. *Ultima probatio.*
Tandem probat Sanchez suam & nostram doctrinam; quia est optima hujus rei congruentia: sicut enim in aliis Sacramentis instituit Dominus materias in re communi & facili, ut Baptismum in aqua &c. quòd facile invenirentur; ita Tridentinum intendit sta-

tuere quædam clara, facilia & communia exigique testes cujuscumque conditionis Matrimonii valorem & probationem; enim testes omni exceptione majores per plerumque difficile invenirentur, immò risque litibus circa Matrimonii valorem cus daretur, in re, quæ, quàmvis singulis non sit necessaria, est tamen pro tota communitate valde necessaria, & communi Ecclesie bono valde expedit, Matrimonium certa, litibusque & dubiis minimè perire. Hæc ille.

Quòd autem multis litibus & dubitationibus terent, planum est; quia multi Parochi, & testes in pagis, & contrahentes ignorant qui testes sint omni exceptione majores, & facile esset etiam in urbibus appareant quam causam reperire, quæ testibus obtineri possent, atque ita Tridentinum incidere incommoda eadem vel æqualia his, quæ evitari. Ita Coninck disp. 27. n. 41. dicitur cet nostram Conclusionem.

Et probationibus, jam adhibitis, & chio, pro complemento hanc probationem, inquit, si ad Matrimonii valorem, probantur testes omni exceptione majores, tamen debent esse tales, quando probati darent de eo in judicio testari, ut ostendi supra, atque ita Matrimonii valor pendere à futura testium conditione, qui si esset possibilis post futuri omnino infantes, Matrimonium per eos probari non possit, & consequenter fuisset ab initio invalidum, quòd ab initio nullum est. Hæc ille.

Revera id esse ab initio. Sed nunc, quid id sequitur opposita temeraria, aut aliquis Adversariorum id docet? Non arbitror: sed dumtaxat concedunt, tunc debent esse omni exceptione majores, quando adhibentur spectatores contractui Matrimonii de quo possint hoc tempore, quòd adhibentur plenè testari, quidquid sit de tempore, quo forte negaretur Matrimonium contractum.

Et certè Ecclesiam non attendit, sed futurum, indè constat, quòd testes, & Parochus aliquando moriantur, & proinde nequeant de eo contractu testari. Sed tamen merè per accidens est; sicuti etiam quædam fiant infames, aut excommunicati, adeòque jam possint repelli à dicendo Matrimonio. Porro Ecclesia non attendit in his Decretis ad illa, quæ merè per accidens contingunt; sed quæ de per se seu ut plurimum nata sunt fieri, ut supra ex jure ostendimus.

Immo in casu proposito Ecclesia non potuit velle, ut Matrimonii valor pendere ab illo eventu futuro, cum Matrimonium ob illo validum, jure divino semper maneat validum; saltem post consummationem. Cuius ergo Ecclesia permitrat tale Matrimonium

consummari, omnino dicitur esse validum, quod postea circa Parochum & testes contingerit.

613. *Requisitum in requirere testes omni exceptione majores.*

An autem Matrimonium contractum coram Parocho & testibus, tunc infamis vel excommunicatis, quando assistebant Matrimonio, permittit esse consummari, hoc est, quod hic quaeritur, & procul dubio potuisset Ecclesia, si voluisset, & sic expedire judicasset, requirere pro principio contractus testes, omni exceptione majores; an autem voluerit, quod potuisset velle, si expedire judicasset, de hoc disputatur; & rationes hactenus pro Conclusionem nostram adductae; eam reddunt veriore, & tutam in praxi; quamvis cum Sanchio supra n. 6. fateamur expedire, ut adhibeantur testes, omni exceptione majores, sic enim cessabit omnis quaestio.

614. *Requisitum in requirere testes.*

Restat, ut diluamus argumenta Adversariorum. Primum; quod in aliis rebus requirantur testes, omni exceptione majores; ut patet ex multis juribus; ergo etiam in Matrimonio, quae est res gravissima, & maxime ardua, & in qua militat eadem ratio, & pericula, quae in aliis rebus. Secundum; quod specialiter c. 1. de Consang. admonet Pontifex, testes debere esse circumspectos, omni exceptione majores.

615. *Requisitum in requirere testes.*

At haec facile ex dictis solvuntur. Siquidem (inquit Aversa q. 6. Sect. 5. §. Et ex his) in aliis quoque rebus non semper requiruntur testes omni exceptione majores. Et in hac re adest speciale fundamentum, ne requiri dicantur, dum eadem Ecclesiae lex, quae testes requirit, non exposcit in illis alias qualitates. Specialis etiam ratio convenientiae; quia longe majus periculum & incommodum imminet, si relictus fuisset aditus impugnandi Matrimonia ex defectibus testium. Et de contra experimento ipso constat, nullum oriri inconveniens ex eo, quod qualescumque testes in hac re admittantur.

616. *Requisitum in requirere testes.*

Sed bene, quando agitur causa contra Matrimonium; tunc quidem testes, qui adhibentur, ad illud destruendum, debent esse omni exceptione majores. Et hoc est; quod admonuit Pontifex in illo textu. Ac merito; quia destruere Matrimonium est res odiosa, non solum partibus, sed ipsi Ecclesiae; ideoque ad hoc quidem requiritur qualitas testium, non verò ad confirmandum ejus valorem, dum assistunt Matrimonio. Haec ille.

Quibus adde; quod etsi concederemus, idem requiri ad probandum Matrimonium contractum; id tamen debere intelligi, nisi vitium testium aliunde suppleatur, sicut in casu nostro suppletur, ut dictum est supra. Praesertim cum haec causa, quamvis ardua & gravissima, tamen favorabilis. Ac proinde illis testibus, quamvis alioquin inhabilibus, adhibenda est plena fides in iudicio.

Idedque Matrimonium illud hodie attento Tridentino non debet dici clandestinum, quia non deficit ei legitima probatio; quod fit de jure antiquo.

617. *Obiectio.*

Sed dicit aliquis; vitanda est correctio iurium; adeoque novum jus, dum aliud non exprimit, est interpretandum secundum jus antiquum, quo requirebantur testes omni exceptione majores.

Solvitur ex Sanchez.

Respondeo cum Sanchez sup. n. 9. quando jus novum loquitur in eodem casu juris antiqui, quod hic non contingit; quia jus antiquum loquitur in casu, in quo non suppletur inhabilitas testium per aliquid aliud, agitque de probatione Matrimonii, ad ejus valorem minimè requisita, & ideo nil mirum est, si eam rigidiorè postulet. Tridentinum autem loquitur in casu, quo virtum testium suppletur Parochi praesentia, agitque de probatione, requisita ad Matrimonii valorem, & ita non mirum est, si leviorè exigat. Haec ille.

618. *Replia. Solutio.*

Si replicaveris; fieri potest, ut etiam Parochus non sit fide dignus. Ad hoc supra responsum fuit. Et maneo in eadem responsione. Quae etiam applicari potest ad id, quod aliqui obijciunt: Tales testes poterunt facile corrumpi, ut testentur Matrimonium non fuisse contractum, & sic tale Matrimonium non poterit magis probari, quam clandestinum.

Alia obiectio solvitur ex Coninck.

Respondeo (inquit Coninck sup. n. 43.) hunc casum rarum esse, nec omnia incommoda posse evitari; quare aliqua necessario toleranda sunt, ne in majora incidamus: praesertim, cum fieri etiam possit, ut testes, qui habentur omni exceptione majores, etiam corrumpantur, vel etiam statim à contracto Matrimonio infames fiant, aut moriantur, & Pastor nihil in libro scripserit, aut hic peccat, & sic Matrimonium nullo modo probari possit. Quare si voluisset Concilium omnibus omnino casibus, qui possent evenire, occurrere, debuisset irritare omnia Matrimonia, quae non fuissent ita publicè contracta, ut nullo modo celari possent, quod ferè fuisset impossibile. Idedque Concilium judicavit sufficere, si occurreret illis periculis, quae communiter hac in re solent occurrere, quod sufficienter fit illo modo, quem in Conclusionem explicui, ut etiam ipsa experientia docet. Vix enim jam videmus, ulla Matrimonia, ita contracta, judicari irrita ob defectum probationis. Haec ille.

619. *Aditio.*

Adde ego; ad Matrimonium dissolvendum requiri testes, omni exceptione majores, ut constat ex dictis. Unde illa obiectio nullius est momenti, quamvis enim credi debeat illis testibus, dum testantur Matrimonium contractum, nulla tamen fides eis adhibenda est, quando testantur non esse

Xyyy con-

contractum, cum tunc agatur de Matrimonio dissolvendo. Et hæc quidem de testibus factis.

Sequitur agendum de modo, quo Parochus alteri Sacerdoti solet dare licentiam assistendi, & queritur primò; an licentia illa debeat esse specialis & expressa, vel sit tacita (quæ ratihabitio vocatur) & generalis. Secundò; an requiratur in scriptis. Respondetur autem:

CONCLUSIO XVI.

Licentia assistendi, non debet esse in scriptis. Includitur in generali commissione administrandi omnia, quæ pertinent ad curam animarum. Valet præsumpta de præterito vel præsentis, secus de futuro.

620.
Probatur I.
pars Conclus.
ex Trident.

Prima pars est communis, & sufficienter probatur ex ipso Tridentino, quod solum petit Parochi licentiam, nec exprimit, ut ea sit in scriptis, quod indubie faceret, si id foret necessarium: sicut exprimit in alio casu sess. 25. c. 5. de Regularibus, ibi: *Ingressi autem intra septa monasterii nemini liceat, cuiuscumque generis aut conditionis, sexus vel ætatis fuerit, sine Episcopi vel Superioris licentia, in scriptis obtenta.* Item sess. 23. de Reformatione. c. 1. ibi: *Decernit eadem Sacrosancta Synodus, hæc legitime absentis causas à Beatissimo Romano Pontifice. &c. in scriptis esse approbata.* Et intra: *Discedendi autem licentiam in scriptis grati quæ concedendam &c.*

621.
Omnis dispositio potest fieri verbo, nisi lex requiratur scripturam.

Jam autem omnis dispositio potest fieri verbo, nisi lex requiratur ad actus valorem scripturam, ut docet Gloss. communiter recepta c. 1. de Censibus in 6. verb. *In scriptis*, ubi enumeratis triginta & quatuor casibus, in quibus requiritur scriptura, subjungit: *Et licet in supradictis requiratur scriptura, non tamen de necessitate in omnibus: alias autem regulariter instrumentis & testibus probari potest sup. de Fide instrum.* Cum Joannes. *Fit tamen probatio levius, & facilius, & securius per scripturam, ff. de Pignor. l. Contrahitur.* Et in expositione casus sic dicitur: *Iste est unus casus, in quo scriptura est de substantia actus: regulariter autem scriptura non est de substantia res gestæ, ut in l. Pactum, Cod. de Pact. fallit in casibus hic enumeratis per Gloss. & ad eam quotidie recurritur.* Porro in his casibus non reperitur concessio licentiæ assistendi Matrimonio, adeoque scriptura non est de substantia ejus. Immo nec in omnibus casibus per Gloss. enumeratis scriptura est de substantia actus, ut patet ex illis verbis: *Non tamen de necessitate in omnibus.*

Ad quid ergo requiritur scriptura? Ad levius, & securius probandum, ut patet ex illis verbis: *Fit tamen probatio levius &c.* Et procul dubio, in quoque nostro optimè probatur, concessio fuisse facultatem assistendi, per scripturam & sic etiam dici posset, licentiam assistendi debere esse in scriptis, non ut absolvi possit, sed ut levius, facilius & securius probari; neque enim, ut infra videbitur oportet semper credere dicenti, de hanc licentiam assistendi à Parocho vel Curato, sine alia probatione.

Agitur dum jura volunt, ut gratia alia non valeat, aut non obtineat suum effectum absque litteris, id in particulari solent declarare; ut in Extrav. 1. de Elect. ubi *Pro sente itaque perpetuo valitura confirmatio dicitur, ut Episcopi & alii Prelati, nec non Abbates, Priores, & ceteri hujusmodi regimina exercentes, quocumque fuerint aut confirmationis, consecrationis, ordinationis munus recipiant, ad communitatem ecclesiarum, Monasteriorum, abque distictione hujusmodi eorum promotionem, dignitatem, consecrationem seu benedictionem nominibus, accedere, vel honorum Ecclesiasticorum administrationem accipere non possint, nullique eos absque distictione litterarum recipiant, aut eis partem vel incrementum.*

Aliud exemplum habemus in Extrav. de Penit. & remiss. ubi *Nepos specialiter noster & cetera scientia nostra, de qua demum constare censetur, cum in ignavia nostra de super manu nostrâ scriptum, aut in litteris nostris expressum fuerit &c.* Jam autem nihil simile reperitur in casu proposito, & ideo manet rursus Conclusio, quæ ait: *Licentia assistendi non debet esse in scriptis, scilicet ut vel sitve ut Sacerdos alius, præter Parochum licet assistat Matrimonio.*

Sed qualis debet esse hæc licentia? quid requiritur expressa & specialis? Do tibi licentiam assistendi Matrimonio, sufficere extra dubium est. Eam necesse est esse, Aliqui probant, quia quæ specialis digna sunt, nisi specialiter notentur, reputantur quasi neglecta, l. Item apud L. de Injuriis, 26. ff. de Injuriis, ibi: *Ea enim que negligenter fiunt, nisi specialiter notentur, videantur quasi neglecta.* Cum ergo Matrimonium reverentissima sit & ardua, c. fin. de Procur. et 627. Et quamvis alius is, qui constituitur ad negotium, alium dare possit: in hoc tamen casu (propter magnum, quod ex facto tam in alio posset periculum imminere) non poterit legatum alium, nisi hoc eadem specialiter sit commissum. Loquitur Pontifex de procuratore ad contrahendum Matrimonium. Cum, inquam, Matrimonium sit res tam periculosa, etiam specialiter